

i prawnik. Zawarł on w niej 432 sztychy przedstawiające instytucje prawa rzymskiego, zaopatrzone w skąpe napisy i numery odsyłające do kodeksów. Autorka artykułu zilustrowała go siedmioma fotografiami kafli i sztychów z książki *Ars Magna*... Ilustrują one takie instytucje jak *fideicommissaria petitio*, legaty i fideikomisy, *senatusconsultum Trebellianum*, *de fideicommissariis libertatibus*.

Heiner Lück, docent Uniwersytetu im. Marcina Lutra w Halle w artykule *Das Denkmal des Magdeburger Rechts in Kiew* relacjonuje o stojącym w centrum Kijowa pomniku księcia Włodzimierza. Na pomniku znajduje się też tablica z 1902 r., zaopatrzona w napis informujący o nadaniu miastu prawa magdeburskiego.

Tom XII *Forschungen*, w przeciwieństwie do poprzednich tomów tego rocznika, nie zawiera żadnego artykułu z dziedziny archeologii prawnej.

WITOLD MAISEL (Poznań)

Histoire du roit social. Mélanges en hommage à Jean Imbert, red. Jean-Louis Harouel, Paris 1989, ss. 572.

Jean Imbert jest jednym z najwybitniejszych współczesnych francuskich historyków prawa. Siedemdziesiąta rocznica Jego urodzin stała się okazją do ofiarowania Mu obszernej książki pamiątkowej, której redakcji podjął się Jean-Louis Harouel.

Zbiór poprzedzony jest wstępem pióra Bernarda Chenot — sekretarza Akademii Nauk Moralnych i Politycznych, długoletniego współpracownika i przyjaciela Jubilata. Sylwetka, jaką przedstawia, to postać znakomitego uczonego, humanisty, filozofa, aktywnego członka społeczności akademickiej, pełniącego także liczne odpowiedzialne funkcje publiczne zarówno we Francji, jak i poza jej granicami. Postać godnego zaufania, energicznego organizatora i lojalnego przyjaciela.

Jean Imbert rozpoczął swoją drogę naukową od prawa rzymskiego: jego teza doktorska dotyczyła sytuacji prawnej jeńca wojennego. Wkrótce jednak rozszerzył znacznie horyzont swoich zainteresowań, wykraczając poza prawo antyczne, a nawet wąsko rozumianą historię państwa i prawa. Stał się niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie dziejów szpitalnictwa ujętych zarówno w kategoriach prawnych, jak i czysto historycznych. Bibliografia Jubilata obejmuje z górą dwadzieścia pozycji książkowych, blisko sto artykułów i wiele prac pomniejszych. Z pewną dozą umowności można pogrupować je w kilka kategorii; w szczególności są to prace z zakresu prawa antycznego, historii prawa prywatnego, historii społecznej i ustrojowej, historii szpitalnictwa, wreszcie problematyki nauczania historii prawa i metodologii badań w tej dziedzinie. Nie sposób przedstawić w tym miejscu walory wszystkich tych prac, warto jednak wymienić, obok monumentalnej *Histoire des hôpitaux en France*, także wydaną skromnie w serii „Que sais-je” niewielką rozprawę dotyczącą procesu Jezusa. Opierając się na rozległych źródłach, Autor przedstawia w niej prawne i pozaprawne aspekty tego procesu. Zarówno erudycja Autora, jak i sam sposób ujęcia kwestii, czynią lekturę pasjonującą.

Jean Imbert jest także znany jako wielki przyjaciel Polski i Polaków. Ostatnio gościł w naszym kraju jako uczestnik zorganizowanej w Łodzi konferencji poświęconej Kodeksowi Napoleona i jego dziedzictwu, która odbyła się w dniach 12–14 września 1989 r.

O szacunku, jakim cieszy się Jubilat we francuskim świecie naukowym, świadczą rozmiary i zawartość dedykowanej Mu książki. Skupia ona — niewątpliwie

celowo — wyłącznie autorów francuskich. Obejmuje 51 prac o różnorodnej tematyce, będącej odzwierciedleniem zainteresowań Jubilata. Zresztą już tytuł zbioru zakreśla przedmiot umieszczonych w nim tekstów bardzo szeroko. Jeśli w dodatku zaakceptować stwierdzenie J.-Ph. Levy rozpoczynające jego artykuł, o poglądach panujących i drugorzędnych w ewolucji prawa, że w szerokim rozumieniu każde prawo jest społeczne, bo *ubi societas, ibi ius*, to rozmaitość tematyki nie budzi zdumienia.

Ze względu na rozmiary omawianej publikacji, niemożliwe jest w tym miejscu omówienie wszystkich umieszczonych w niej prac, warto jednak wymienić kilka z tych, które w szczególnie sposób mogą zainteresować polskiego czytelnika.

Tom zawiera znaczną liczbę tekstów dotyczących Rewolucji Francuskiej i jej epoki, co nie jest zaskoczeniem, szczególnie w roku dwóchsetlecia. Zawiera także kilka prac odnoszących się do pewnych szczegółowych uregulowań prawnych funkcjonujących w różnych regionach dzisiejszej Francji poczynając od schyłku antyku aż do początków naszego stulecia. Kilku autorów zajęło się różnymi aspektami dziejów szpitalnictwa i pomocy społecznej, składając tym uszanowanie Jubilatowi w szczególnie sposób. Na specjalną uwagę zasługują, jak się wydaje, niektóre prace z zakresu prawa rzymskiego i jego recepcji, np. erudycyjna, choć bardzo zwięzła rozprawka Josepha Méléze-Modrzejewskiego o procesie i egzekucji Pawła z Tarsu w kontekście jego skomplikowanego statusu prawnego, albo bardzo interesujący tekst Pierre Jauberta dotyczący słynnego „Code noir” Ludwika XIV i jego odniesień do prawa rzymskiego czy wreszcie rozważania Henri Morela poszukującego rzymskich źródeł absolutyzmu francuskiego. Kilka prac mieści się na pograniczu filozofii i prawa, jak np. André Laingui o sentencjach jako wyrazie poezji prawa albo wspomniany już artykuł Jeana-Philippe Lévy. Wymienić warto także tekst François de Fontette pokazujący kwestię rasizmu i praw człowieka w perspektywie historycznej.

Interesującą grupę stanowią też prace z zakresu historii prawa karnego, jak choćby *Wariacje na temat szubienicy i siepacza* — przyczynek do historii kary śmierci autorstwa Pierre Brauna, a także historii społecznej (*Uwagi o chrzcie z wody* Anne Lefebvre-Teillard czy Rolanda Mousniera *Uniwersytet w społeczeństwie*).

Omawiany zbiór jest nie tylko pięknym wyrazem hołdu należnego wielkiemu uczonemu; może z pewnością liczyć na duże grono czytelników ze względu na bogactwo tematyczne tekstów w nim zawartych.

ANNA PIKULSKA-ROBASZKIEWICZ (ŁÓDŹ)

Decreta Regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1458 - 1490. Francisci Döry collectionem manuscriptam additamentis auxerunt, commentariis notisque illustraverunt Georgius Bónis, Geisa Erszegi, Susanna Teke, Akadémiai Kiado, Budapest 1989, s. 391 (= Publicationes Archivi Nationalis Hungarici. Publicationen des Ungarischen Staatsarchivs II, Fontes — Quellenpublicationen 19).

Trzydzieście lat minęło od chwili ukazania się pierwszej części krytycznej, w miarę możliwości kompletnej edycji praw węgierskich późnego średniowiecza 1301-1457 (por. CPH XXIX, 1977, z. 2, s. 254). Zmienił się też skład osób przygotowujących do druku i uzupełniających materiały gromadzone przez lata przez